

«ՇԻՐԱԿԻ Մ. ՆԱԼԲԱՆԴՅԱՆԻ ԱՆՎԱՆ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ»
ՀԻՄՆԱԴՐԱՄ

ՈԱԶՄԱԿԱՆ ԱՄԲԻՈՆ

ՀԵՏԱԶՈՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԶԻՆՎՈՐԱԿԱՆ ԲԱՐՈՅԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ՎԱՐՎԵԼԱԶԵՎ

Կատարող՝ Ֆ.Հ.ԱՎԵՏԻՍՅԱՆ

Ղեկավար՝ Ե.Պ.ՏՈՆՈՅԱՆ

ԳՅՈՒՄՐԻ 2023թ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ _____	3
ԳԼՈՒԽ 1 ԶԻՆՎՈՐԱԿԱՆ ԲԱՐԵՎԱՐՔՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԴՐՈՒՅԹՆԵՐԸ ___	5
ԳԼՈՒԽ 2 ԶԻՆՎՈՐԱԿԱՆ ԲԱՐՈՅԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԿԱՏԵԳՈՐԻԱՆԵՐԸ _____	13
ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆ _____	19
ՕԳՏԱԳՈՐԾՎԱԾ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ _____	21

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ

Թեմայի արդիականությունը կայանում է նրանում, որ անկախ ժամանակաշրջանից մարդը կամ զինծառայողը պետք է տիրապետի բարոյական որոշակի արժեքների, վարվելաձևի կանոններին, զինվորական բարոյագիտությանը, քանի որ բանակը հասարակությունից տարբերվում է իր կարգ ու կանոնով, կոկիությամբ և այլն: Վարվելաձևի կանոններին չտիրապետելու և չհետևելու արդյունքում բանակում թե՛ սպան թե՛ զինվորը կբախվի բազում խնդիրների:

Մարդկանց համակեցությունը անհրաժեշտաբար ենթադրում է միջանձնային, միջխմբային հարաբերությունների կարգավորում: Եվ մարդկությունը ձևավորել է մարդկանց վարքի կարգավորման որոշ կանոնների և սկզբունքների համակարգ և կոչել բարոյականություն: Այն կարգավորում է մարդկանց վարվելակերպը կյանքի բոլոր ոլորտներում, այդ թվում նաև ռազմամանկավարժական գործընթացում:

Զինծառայողի բարոյականությունը սեփական «Ես»-ի արաքների վրա իշխելու կարողությունն է: Բարոյականությունը մարդու վարքագծի մեջ մարդկային հատկանիշների դրսևորումների առաջին ձևերից է: Մարդը տարբերվում է կենդանուց ոչ միայն բանականությամբ, այլ նաև բարոյականությամբ: Բարոյական գիտակցությունը արտացոլում է բարոյական հարաբերությունները իրենց դրսևորման առարկայական բովանդակությամբ՝ վարքի դրսևորման ձևերով և պատասխանատվության գիտակցումը դրանց նկատմամբ: Բարոյական գիտակցության առանձնահատկությունն այն է, որ նախ, արտացոլում է մարդկանց բարոյական հարաբերությունները առարկայացած վարքի մեջ, երկրորդ, կարգավորում է բարոյական նորմերի համակարգը և երրորդ, արժեվորում է դրանք:

Մարդկանց համատեղ կյանքը թելադրում է անհատական վարքի այնպիսի դրսևորումներ, որոնք կշոշափեն մյուս մարդկանց էությունն ու արժանապատվությունը: Այն հասարակության կողմից պարտադրված բարոյական մի հրաման է, որը պահանջում է «դիմացինի հետ վարվել այնպես, ինչպես կկամենայիր քեզ հետ վարվելին» ՀՀ ՋՈՒ ներքին ծառայության կանոնագրքի «Զինծառայողների զինվորական բարեկրթության մասին» բաժնի 65-րդ հոդվածը սահմանում է՝ «Զինծառայողները պարտավոր են մշտապես բարձր բարեկրթության, զսպվածության, համեստության օրինակ ծառայել, սրբորեն պահպանել զինվորականի պատիվը, պաշտպանել սեփական արժանապատվությունը, հարգել այլոց արժանապատվությունը: Նրանք պետք է հիշեն, որ իրենց վարքով դատում են ոչ միայն իրենց մասին, այլ զինված ուժերի պատվի մասին ընդհանրապես»:

ՀՀ ՋՈՒ զորամասերում և ստորաբաժանումներում տեղի ունեցած դեպքերի

վերլուծությունները ցույց են տալիս, որ զինծառայողների ընդվզումների պատճառ կարող են լինել իրենց հասցեին սպաների հնչեցրած վիրավորական խոսքը, անհարգալից, կոպիտ վերաբերմունքը, մինչդեռ հրամանատարը իր պահանջկոտությունը պետք է զուգակցի իր ենթակայի անձնական արժանապատվության պահպանմանն ու բարձրացմանը և ինքն էլ օրինակ լինի ամբողջ անձնակազմի համար: Տեղի ունեցած դեպքերը ցույց են տալիս, որ սպաների կողմից պարբերաբար խախտվում են զինվորական բարեվարքությունը և սպայի պատվի վարքականոնները, ուստի անհրաժեշտություն էր ՀՀ ՁՈՒ ռազմաուսումնական հաստատություններում «Ձինվորական բորայագիտության և վարվելաձև» առարկայի ուսուցումը: Առաջին հերթին այն թույլ է տալիս ապագա սպային ստանալ ամբողջական պատկերացում զինվորական բարոյագիտության, նրա էության, կառուցվածքի և գործառույթների մասին, ինչպես նաև նրա դերը հասարակական կյանքում: Սպան, բացի դրանից ավանդաբար պետք է համապատասխանի հասարակության ամենաբարձր պահանջներին, այդ թվում նաև բարձր բարոյականության, բարեկրթության օրինակ լինեն:

Թեմայի նպատակը ՀՀ ՁՈՒ բարոյագիտական նորմերի և վարվելաձևի պահպանումը և ճիշտ կազմակերպումը զինվորական ինչպես նաև քաղաքացիական կյանքի անբաժան մասն է կազմում: Հաշվի առնելով զինվորական կյանքի առանձնահատկությունները պետք է նպատակուղղել զինծառայողներին առաջնորդվել բարոյագիտական նորմերով պահպանելով սահմանված վարվելաձևի կանոնները:

Հետազոտության խնդիրները

1. Պարզել զինծառայողների բարոյագիտական նորմերի և վարվելաձևին տիրապետելու աստիճանը:
2. Առաջարկել մեթոդներ ուսուցանվողներին /զինծառայողներին/ բարոյագիտական նորմերով առաջնորդվելու հիմնադրույթները:
3. Ուսումնասիրել բարոյագիտական միջավայրի, բարոյական առողջ միջավայրի վիճակը:

Հետազոտության օբյեկտ: Բարոյականության հետ կապված խնդիրներ, այսինքն բարու և չարի, ճիշտ և սխալի, առաքինության և արատի, արդարության և հանցանքի խնդիրները:

Հետազոտության առարկա: Բարոյագիտական նորմերի սահմանումն ու պահպանումը:

ՉԼՈՒԽ 1 ԶԻՆՎՈՐԱԿԱՆ ԲԱՐԵՎԱՐՔՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԴՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

1.1 «ԶԻՆՎՈՐԱԿԱՆ ԲԱՐՈՅԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ և ՎԱՐՎԵԼԱԶԼ»

Բարոյագիտությունը ծագել է 4-5-րդ դարերում: Պաշտոնապես դրա հիմնադիր են համարում հույն գիտնական Արիստոտելին: էթիկան (հուն. 1. տուն, օջախ, 2. բարք, սովորություն) որոշում է ինչ պետք է անել և ինչից զերծ մնալ: Բարոյագիտության համար կենտրոնական խնդիր մնում է բարու ու չարի հիմնախնդիրը, իսկ առանցքային հարցն է մարդկային կյանքի բարոյական իմաստի բացահայտումը: Բարոյագիտությունն ունի բազմաթիվ սահմաններ: Այն հնագույն իմաստասիրական գիտություն է: Կարճ՝ այն գիտություն է բարոյականության մասին և առօրյայում մարդկանց վարքը կարգավորող նորմերի համակարգ: էթիկան նույն բարոյագիտությունն է, որը ձևակերպում է այսպես՝ հնագույն իմաստասիրական գիտություն, մարդկային բարոյականության մասին ուսմունքների ամբողջություն:

էթիկայի հետագա զարգացմամբ բաժանվել է պրակտիկ և տեսական բնագավառներ, իմաստասիրական ու նորմատիվ բարոյագիտության: Այն պայմանավորված է սոցիալական կեցությամբ, կրում է դասակարգային բնույթ, ունի ազգային նկարագիր: Բարոյականության կառուցվածն իրենից ներկայացնում է 3 բաղադրիչների միասնություն՝

1. **Բարոյական գիտության** – հասարակական գիտակցության, անձնականի և հասարակականի փոխադարձ կապի գիտկցման ձև: Բարոյականություն գիտակցության անհատականությունը կախված է կյանքի ընթացքի, զարգացման անկրկնելիությունից, սոցիալական փորձառությունից, ազգային առանձնահատկություններից:
2. **Բարոյական հարաբերություններ** – բարոյական սկզբունքներից դեպի բարոյական գործողությունների անցնելու ընթացքն է: Հանդես են գալիս ընհանրական և անձնական ձևերով, ուղղահայաց և հորիզոնական կերպով:
3. **Բարոյական պրակտիկա:**

Մարդու գործունեությունը բազմակողմանի և բազմազան է, լինում է նաև զինվորական և մարտական: Այդ դեպքում մենք գործ ունենք ծառայողական բարոյագիտության հետ, որը ամենալայն հասկացություններից է: Ծառայողական բարոյագիտություն ասելով հասկանում են մարդու պրոֆեսիոնալ, արտադրական և ծառայողական գործունեությունում վարքի ամբողջությունը: Օրինաչափ է հետևությունը, որ այդ նորմերը պետք է պահպանվեն ծառայություն սկսող յուրաքանչյուր անհատի կողմից: Ծառայողական էթիկայի պահանջներն են.

1. Կարգապահության ամրապնդում,
2. Նյութական ռեսուրսների խնայողություն,
3. Միջանձնային հարամբերությունների կոռեկտություն:

«Զինվորական էթիկա» հասկացությունը բացահայտում է բարոյականության առանձնահատկությունների արտահայտումը զինվորական գործունեության ոլորտում: Այն պահանջում է որոշակի մարդկային հատկանիշների առկայություն, որոնք անհրաժեշտ են պատերազմի և զինվորական գործունեության ժամանակ: Մարտական բարոյական հատկանիշներն են, անվեհերությունը, առնականությունը, հերոսությունը, զինվորական պատիվը և հպարտությունը, անառարկելիորեն ենթարկվելը և այլն: Հետազոտությունը նպատակ ունի ապահովել ռազմական մասնագիտության գործում ներգրաված կուրսանտների և ունկնդիրների զինվորական բարոյագիտության և բարոյական գիտակցության ձևավորումը:

Ծանոթացնել բարոյագիտությանը, զինվորական էթիկայի հիմնական կատեգորիաներին: Մարդու դաստիարակությունը դրսևորվում է առաջին հերթին մնացած մարդկանց հետ շփվելու միջոցով: Իրեն միշտ դրսևորելու ունակությունները, շփվելու արվեստը բոլոր ժամանակներում բարձր է գնահատվել և մեծապես որոշել է մարդուն հարգելու աստիճանը հասարակության մեջ, ինչպես նաև ծառայողական առաջխաղացման, կարիերայի մեջ հաջողության հասնելու ուղղությամբ:

Զինվորական բարոյագիտության տեսական հիմքերը

Մարդկության քաղաքակրթության զարգացման ողջ ընթացքում յուրաքանչյուր հասարակարգ ղեկավարվել է բարոյական կողմնորոշումներով (ընդհանուր բարոյական ռազմավորությամբ): Հասարակությունը և բանակը զինվորական համազգեստով մարդու վարքի նկատմամբ ներկայացնում է հատուկ պահանջներ:

Զինվորական բարոյագիտության (էթիկայի) պահանջների ուսումնասիրումը թույլ է տալիս զինծառայողին լավ հարմարվել բանակային միջավայրին, պատվով դուրս գալ դժվար վիճակներից: Բարոյականությունը բացառում է կոպտությունը, անխոհեմությունը, անպարկեշտությունը և նման երևույթները: ՀՀ ՁՈՒ-ում պահանջվում է հատուկ ուշադրություն դարձնել ոչ միայն ներքին այլ նաև արտաքին մշակույթի զարգացմանը: Զինծառայողի արտաքին մշակույթը ամբողջական կապված է բարոյագիտության նորմերին հետևելու հետ: Ցավոք շատ զինծառայողների մոտ էթիկետ բառի հանդեպ դրսևորվում է ոչ իրական պատկերացում: Զինծառայողներն ունեն դրանց նկատմամբ բավականին սառը վերաբերմունք, հեռու բանակային իրական կյանքից և համարում են այն ոչ

անհրաժեշտ: Մինչդեռ եթե առկա է որևիցե գործողություն, ապա կարելի է վստահ լինել, որ գոյություն ունի կարգ ու կանոն, որը սահմանում է ինչպես անել այն, մասնավորապես՝ «խոսքի էթիկետ», «սեղանային էթիկետ», «ժառայողական էթիկետ»: Բարոյականությունը սահմանում է մեր կենսակերպը, շփման ձևը և մակարդակը:

Զինվորական էթիկա: Էթիկան այն չափանիշներն են, որոնցով պետք է գործել արժեքների հիման վրա: Արժեքները հիմնարար հանգումներն են, ինչպիսիք են պարտականությունը, պատիվը եւ ամբողջականությունը, որոնք դրդում են վերաբերմունքի եւ գործողությունների: Ոչ բոլոր արժեքներն են բարոյական արժեքներ (ամբողջականություն, երջանկություն չէ): Էթիկական արժեքները վերաբերում են այն բանին, թե ինչն է ճիշտ և սխալ, և, հետևաբար, բարոյական արժեքների նկատմամբ գերակայություն է ձեռք բերվում էթիկական որոշումներ կայացնելիս: Առաջնային էթիկական արժեքները ներառում են.

Ազնվություն: Ճշմարիտ, պարզ և անկեղծ լինելը ազնվության կողմերն են:

Անհրաժեշտ է ճշմարտություն: Դժգոհությունները սովորաբար հեշտությամբ բացահայտվում են: Կորցնում են արժանահավատությունը եւ խափանում հասարակության վստահությունը: Անբավարարվածությունը, ըստ երեւույթին, ենթադրաբար անհիմն պատճառներով (վնասված զգացմունքները կանխելու, բարի կամքի դրսեւորման եւ այլն) են ստացվում :

Ուղղահայացությունն ավելացնում է անկեղծությունը դեպի ճշմարտություն եւ սովորաբար անհրաժեշտ է նպաստել հանրության վստահությանը եւ ապահովել գործողությունների նպատակամետ եւ արդյունավետ վարքագիծը: Ճշմարտությունները, որոնք ներկայացվում են այնպես, որ դիմացինի համար շփոթություն, սխալ պատկերացում կամ սխալ եզրակացություններ չլինեն, արդյունավետ չեն: Նման անուղակի խեղաթյուրումները կարող են նպաստել դաժան կամքից եւ խաթարել բացը, հատկապես այն ժամանակ, երբ ակնհայտ ակնկալիք կա:

Անհրաժեշտ է իրավիճակի գրավչությունը եւ հարաբերությունների բնույթը: Անվանումը պահանջվում է, երբ խելամիտ մարդը կվաճառվի, եթե տեղեկությունները չկատարվեն: Որոշ հանգամանքներում լռությունը անազնիվ է. սակայն այլ հանգամանքներում տեղեկատվությունը բացահայտելը սխալ է եւ թերեւս անօրինական:

Ամբողջությունը: Լինելով հավատարիմ մնալով հանգումներին, անարատության մի մասն է. Հետեւյալ սկզբունքները, պատվով հանդես գալը , անկախ վճիռը

պահպանելը եւ անկողմնակալության հետ կապված պարտականությունները կատարելը օգնում են պահպանել ամբողջականությունը եւ խուսափել հետաքրքրության եւ կեղծավորության բախումներից:

Հավատարմություն: Հավատարմությունն այն կապանքն է, որն իր մեջ ներառում է ազգր եւ դաշնային կառավարությունը միասին եւ բացը կռվարարության եւ կոնֆլիկտի դեմ: Ստատուս-քվոյի կոպիտ հնազանդություն կամ անկասկած ընդունում չէ: Հավատարմությունը պահանջում է տարբեր շահերի, արժեքների եւ հաստատությունների ուշադիր հավասարակշռում, ներդաշնակության եւ համերաշխության համար:

1.2 ԲԱՐԵՎԱՐՔՈՒԹՅՈՒՆ: ԲԱՐՈՅԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ԿԱՌՈՒՑՎԱԾՔԸ

Բարեվարքությունը մասնագիտական միասնական մոտեցման տեսակետից պահանջում է, որ անձը վարվի սկզբունքների, արժեքների և համոզմունքների համաձայն, լինեն դրանք էթիկական կամ ոչ էթիկական:

Բարեվարքությունը որպես հայեցակարգ, կարելի է բնութագրել արժեքների, անձնական որակների տեսանկյունից կամ, ինչպես շատ դեպքերում այն կարելի է դիտարկել անձի մասնագիտական գործունեության կոնկրետ համատեքստում:

Բարեվարքության մասին առկա են 8 տեսլականներ՝

1. Բարեվարքությունը որպես ամբողջականություն,
2. Բարեվարքությունը որպես ինտեգրում միջավայրին,
3. Բարեվարքությունը որպես մասնագիտական պատասխանատվություն,
4. Բարեվարքությունը որպես գիտակցաբար կատարվող և ազնիվ գործողություն՝ հիմնված բարոյականության սկզբունքների վրա,
5. Բարեվարքությունը մի շարք արժեքներ կամ արժանիքներ են ներառյալ անկաշառությունը,
6. Բարեվարքությունը որպես համապատասխանություն օրենքներին և կարգերին,
7. Բարեվարքությունը որպես համապատասխանություն հիմնական բարոյական չափանիշներին և արժեքներին
8. Բարեվարքությունը որպես օրինակելի բարոյական վարքագիծ:

Բարեվարքության համար անհրաժեշտ են երեք քայլ՝

- Տարբերակել ինչն է ճիշտ և ինչն է սխալ,
- Գործել հիմնվելով Ձեր կողմից տարբերակված ճիշտ և սխալ մոտեցումների վրա,
- Անկեղծորեն ասել, որ գործում ենք հիմնվելով Ձեր կողմից ընկալված ճիշտ և սխալ մոտեցումների վրա,

Անձի բարոյական աշխարհում ներառված են՝ բարության, ճշմարտասիրության, գեղեցիկի հանդեպ ձգտումը, պարտքի, պատասխանատվության զգացումը, իդեալները, խիղճը, արդարությունը, ազատությունը, ընկերությունը, սերը:

Բարոյագիտության տեսակներն են՝ ծառայողական(գործնական), դիվանագիտական, մասնագիտական, ամենօրյա, կրոնական, էթիկետ

հասարակական վայրերում:

Բարոյականությունում կարելի է առանձնացնել երկու ուղղություն.

1. Սոցիալական, որն ուսումնասիրում է բարոյական հիմքերն ու զգացումները
2. Անհատական, որն ուսումնասիրում է անձի ներքին բարոյական զգացումների աղբյուրները:

Բարոյական արարքների երկու հիմնական աղբյուր կա.

1. **Արտաքին** – օրենքներ, սովորություններ, ավանդույթներ
2. **Ներքին** – խիղճ

Բանակը որպես առանձնահատուկ սոցիալական հաստատություն առաջ է բերում անձնական ընկերության հատուկ պահանջ, հատկապես մարտական պայմաններում: Ժամկետային ծառայության անձնակազմում հիմնականում երիտասարդներ են, որոնց մոտ այդ ժամանաշրջանում առավել վառ արտահայտվում է սիրո բարոյական պահանջարկը: Այդ զգացմունքները հաճախ հանդիսանում են բարոյական որոշումների, բարոյական ընտրության դրդապատճառների կարևոր բաղադրիչ մասը: Բարոյական գիտակցությանը բնորոշ են հասարակական գիտակցության բոլոր հիմնական հատկանիշներն ու օրինաչափությունները: Բարոյական դրսևորումները թույլատրում են բարոյական գիտակցության մեջ առանձնացնել երկու խումբ.

- Բանական
- Տեսական

Պարզ բարոյական զգացմունքները կարելի է անվանել իրավիճակային զգացմունքներ: Զգացմունքների հաջորդ խումբը խիստ անձնական ապրումներ են:

Բանակը, որպես առանձնահատուկ սոցիալական հաստատություն առաջ է բերում և զարգացնում անձնական ընկերության հատուկ պահանջ, հատկապես մարտական պայմաններում ժամկետային ծառայության անձնակազմում հիմնականում երիտասարդներ են, որոնց մոտ այդ ժամանակաշրջանում առավել վառ արտահայտվում է սիրո բարոյական պահանջարկը: Խիստ անձնական ապրումները երիտասարդ զինծառայողների կյանքում շատ մեծ տեղ են զբաղեցնում: Այդ զգացմունքները հաճախ հանդիսանում են բարոյական որոշումների, բարոյական ընտրության դրդապատճառների կարևոր բաղադրիչ մասը: Բարոյական զգացմունքների հաջորդ խումբը հասարակական ապրումների զգացումներն են: Հայրենասիրության, կոլեկտիվիզմի, համերաշխության, թշնամու հանդեպ ատելության զգացմունքները իրենց կառուցվածքով, ծագումով և բովանդակությամբ շատ բարդ են: Հասարակական զգացմունքները անձնական և հասարակական նշանակության զգացմունքների ծուլումն են: Եթե առաջին 2 խմբի զգացմունքներ

են, ապա հասարակական ապրումների զգացմունքները բնորոշում են մարդու առավել հաստատուն, կայուն հուզա-կան վերաբերմունքը իրական երևույթների նկատմամբ:

Բարոյական զգացմունքները արտահայտվում են ոչ միայն հուզական, այլ նաև կամային ձևով: Ջինվորների կարևոր բարոյական հատկանիշներից մի քանիսը արտահայտվում են առավելապես հույզերի մակարդակով և գլխավորապես որպես խղճի զգացմունք՝ ամոթի, զղջման ձևով, պատվի զգացմունք՝ ինքնասիրության, փառասիրության, պարծենկոտության ձևով: Բարոյական գիտակցության զգացմունքային բաղադրիչները սերտ փոխկապակցման մեջ են, բանակային տարրերով, որոնք արտահայտվում են անհրաժեշտի և իրականի, անձնականի և հասարակականի մասին սկզբունքների, տեսակների, իդեալների, գաղափարների ձևով: Գիտակցության բանական բաղադրիչների գլխավոր դերը նրանում է, որ հենց նրանք են ընդունակ զգացմունքներն ու հույզերը հսկել: Բարոյական գիտակցությունը կարող է ներկայացվել որպես հասարակական, կոլեկտիվ, խմբային և անհատական գիտակցություն: Կոլեկտիվ և խմբային գիտակցութ-յունը սկզբունքորեն ոչնչով չի տարբերվում հասարակական գիտակցությունից:

Հասարակական բարոյական գիտակցությունը ներկայացնում է բարոյական պահանջներ անձին, կոլեկտիվին: Բարոյական նորմերի օգնությամբ այն կարգավորում է բարոյական հարաբերությունները, բարոյական պատժի ենթարկում և խրախուսում: Հասարակական գիտակցության մեջ արտացոլված են հիմնականում հասարակության մեջ իշխող բարոյական հարաբերությունները: Ջինվորական կոլեկտիվի բարոյական գիտակցությունը իր էությամբ լինելով հասարակական գիտակցության համանման, ունի նորմերի իրականացումը ապահովելու ձևեր:

Ջինվորական բարոյական գիտակցությունը օժտված է բարձրաստիճան չափանիշներով: Ջինվորական կոլեկտիվներում բարոյական գնահատականները հիմնվում և համապատասխանում են արարքների և վարքի գնահատման հատուկ հրամայական չափանիշների վրա, որոնք ամրագրված են զինվորական երդման, և հրահանգների մեջ: Ջինված ուժերը մեր պետության կարևորագույն քաղաքական մարմիններից մեկն են: Այդ իսկ պատճառով բանակում հատուկ ուժով, ավելի եռանդուն ձևով են արտահայտվում քաղաքական գաղափարները: Ջինվորի անձի բարոյական գիտակցությանը բնորոշ են տիպաբանության հատկանիշներ: Անհատական գիտակցությունը իր մեջ ներառում է բարոյական զգացմունքներ, կամք, բարոյական գիտելիքներ, հանգստություն՝ յուրահատուկ անհատական արտահայտմամբ:

Բարոյական գիտակցության անհատականությունը կախված է մարդու ճակատագրի անկրկնելի հանգամանքներից, նրա սոցիալական փորձի ծավալից, բովանդակությունից ու բնույթից, ուսման և առանձնահատուկ պայմաններից:

Անհատական բարոյական գիտակցության հասունության աստիճանը որոշվում է անհատի պատրաստականությամբ և ընդունականությամբ՝ գիտակցաբար ենթարկվել, անձնական շահերը ստորադասել հասարակական նպատակներին:

ԳԼՈՒԽ 2 ԶԻՆՎՈՐԱԿԱՆ ԲԱՐՈՅԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԿԱՏԵԳՈՐԻԱՆԵՐԸ

2.1 ԶԻՆՎՈՐԱԿԱՆ ԲԱՐՈՅԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ԿԱՆՈՆՆԵՐԻ ԷՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՎ ԴԱՍԱԿԱՐԳՈՒՄԸ

Ինչպես ցանկացած գիտություն, էթիկան նույնպես ունի իր կատեգորիաները, որոնց միջոցով արտացոլվում են բարոյագիտական երևույթների առավել կարևոր կողմերը: Էթիկայի կատեգորիաներ իրենցից ներկայացնում են բարոյական ասպարեզում գոյություն ունեցող հիմնական կապերի և փոխհարաբերությունների խտացված արտացոլումը: Սակայն իրականում բարոյական երևույթները բազմազան ու բազմակողմանի են և այդ պատճառով էթիկայի հիմնական կատեգորիաները բազմաթիվ են: Դրանք են՝

- պատիվը,
- խիղճը,
- արժանապատվությունը,
- երջանկությունը,
- կյանքի իմաստը,
- պատասխանատվությունը,
- ազնվությունը,
- համեստությունը և այլն:

Եվ երբեք չպետք է մոռանալ, որ բարոյագիտության նորմերի կրողը հանդիսանում է ինքը՝ մարդը: Ելնելով բովանդակությունից առանձնանում են զինվորական էթիկայի կատեգորիաների երկու խումբ՝

ա/ զինվորական ենթակարգության և վարքագծի կատեգորիաներ

բ/ մարտական բարոյականության կատեգորիաներ

Զինվորական ենթակարգության և վարքագծին են պատկանում հետևյալ կատեգորիաները

1. Զինվորական կարգ,
2. Զինվորների բարոյական պատասխանատվություն
3. Զինվորական պատիվ և արժանապատվություն,
4. Կարգապահություն և ինքնակարգապահություն, պահանջկոտություն, կատարողականություն

Խոսքի կուլտուրան որպես զինծառայողի ընդհանուր ու մասնագիտական կուլտուրայի բաղկացուցիչ մաս: Խոսքի կուլտուրան ուսուցանողի ընդհանուր և մասնագիտական կուլտուրայի բաղկացուցիչ մաս: Զինվորական պրակտիկան

սպային առաջնորդում է բարձր պահանջներ՝ կարողանալ խոսքի ուժով ազդել զինծառայողների մտքի ու սրտի վրա: Մտքի հստակությունը որոշակիությունը զինվորականի համար կարևորագույն որակներ են, որոնց համապատասխան պետք է լինի նաև մտքի արտահայտման ձևը, հատկապես հրամանները արձակելիս:

Խիստ կարևոր է նաև խոսքի այնպիսի առանձնահատկությունները, ինչպիսին են՝

- ✓ տոնը,
- ✓ տեմպը,
- ✓ ուժգնությունը,
- ✓ ձայներանգը:

Մարտի թեժ պահին էքստրեմալ իրավիճակներում հրամանատարի ձայնի հանգստությունը փոխանցվում է ենթականերին: Սպայի խոսքում ոչ պակաս նշանակություն ունի տրամաբանական, ճշգրիտ շեշտադրումը, դադարները, առոգանության փոփոխումը: Միապաղաղ խոսքը հոգնեցնող է: Ժեստերը, դինամիկալը, մարմնի շարժումները մեծացնում են խոսքի արտահայտչականությունը:

Ինչպես գրավել և պահպանել լսարանի ուշադրությունը: Նախ և առաջ, իհարկե, թեմայի արդիականությամբ, ելույթի բովանդակությամբ: Խոսքի ճշտությունն ու մաքրությունը խոսքի կուլտուրայի կարևորագույն պահանջներն են: Հաղորդակցման կուլտուրան զինվորական կոլեկտիվում մարդկության հազարամյա պատմության ընթացքում տարբեր դասակարգերի միջավայրում մշակվել են մարդկանց միջև փոխհարաբերությունների որոշակի ձևեր: Փոխհարաբերություններին են առնչվում զինծառայողների կուլտուրան ծառայության մեջ և ծառայությունից դուրս ձևավորվել են բանակի պատմության ամբողջ ընթացքում: Զինվորական վարվելակարգը ժառանգել է մեր ժողովրդի և բանակի բոլոր երկրների ու առաջադեմ մարդկության դարավոր լավագույն ավանդությունները: Սպաների, զինծառայողների շփումը կարող է լինել անմիջական և միջնորդավորված: Զինծառայողերը, ինչպես պահանջում է ներքին ծառայության կանոնդրությունը, իրենց անմիջական պատերն են ներկայանում պաշտոնի նշանակելիս: Ծանոթանալիս տղամարդիկ պետք է կանգնեն ոտքի, իսկ կանայք, բացառությամբ այն դեպքերի, երբ նրանց ծանոթացնում են տարիքով մեծ մարդկանց հետ: Ծանոթությունը նպաստում է սկսել հետևալ խոսքերով՝ «թույլ տվեք ձեզ ներկայացնել...» կամ «ծանոթացեք խնդրեմ»:

Այնուհետև անհրաժեշտ է հստակ և պարզորոշ հայտնել անունը, ազգանունը, հայրանունը: Հրամանատարի փոխհարաբերության յուրահատկությունները տարբեր աստիճանի սպայի հետ: Փոխհարաբերության մշակույթի ելակետային հասկացությունները՝ քաղաքավարությունը ու հաղորդակցությունը: Քաղաքավարություն տերմինը կիրառվում է լայնամասշտաբ ու բազմակողմանի

ընկալումներով: Քաղաքավարությունը լատիներենից ընկալվում է ինչպես դաստիարակում, կրթում, զարգացում: Մշակույթ հասկացությունը իր մեջ ներառում է հասարակության ամբողջ համակարգը և առանց բացառության այնպիսի հասկացություններ ինչպիսին են քաղաքավարությունը, որն ունի անձնական բնույթ:

Անձի քաղաքավարությունը դա նպատակամղված հոգևոր և պրակտիկ զարգացման արդյունք է, այն իդեալականին ձգտելու մարդու հավերժական մղումն է, որն ընկած է բանակության, արդարության, ճշմարտության հիմքում, այն ձգտում է կատարելության: Անձի քաղաքավարության սահմանումը հենվում է հետևյալ դրույթների վրա: Առաջին հերթին՝ անձի քաղաքավարությունը հանդիսանում է մարդու «էական ուժերի» որակական ու քանակական զարգացվածության աստիճանի ցուցանիշ, ինչպես նաև մտավոր, հուզական, կամային և ֆիզիկական հնարավորությունների ամբողջություն որն արտահայտվում է գործունեության ու շփման տարբեր ձևերում: Երկրորդ հերթին՝ կազմակերպված դաստիարակության ընթացքում ձևավորվում է կախված նյութական կարիքների արտադրության եղանակներից և մարդու անհատական յուրահատկություններով: Երրորդ հերթին՝ ընդհանուր մակարդակի քանակական ցուցանիշ է հանդիսանում՝ անհատի քաղաքավարության աստիճանը, որը բնութագրում է մարդու ստեղծագործական ունակությունները և տաղանդը ու մարդուն ներկայացնում է ինչպես հասարակության սոցիալական սուբյեկտ: Առանց խորը գիտելիքների քաղաքավարություն լինել չի կարող: Մարդու ստեղծագործական գործունեությունը ունեցած գիտելիքների հենքի վրա կազմում է անհատի հոգևոր մշակույթի էությունը:

Շատ դեպքերում մարդն առաջնորդվում է զգացմունքներով, որոնք էլ ունենում են դրական ուղղվածություն և վերածվում են կյանքի նշանաբանի:

Միայն կրթվածությունը բավական չէ, որ մարդուն ընձեռի քաղաքավարություն: Այսպիսով անձի քաղաքավարությունը կարելի է ներկայացնել որպես ներքին և արտաքին քաղաքավարության միասնություն: Այս առումով կարելի է բավարար հիմնավորվածությամբ հավաստել, որ քաղաքավարությունը դա հոգեվոր հնարավորություն է անձի գործունեությունում: Մարդկանց միջև փոխհարաբերությունները՝ բարդ և բազմակողմանի դիալեկտիկական, հակասական ու դինամիկ պրոցեսներ են: Միայն շփման արդյունքում է իրականանում մարդկանց փոխադարձ ճանաչումը: Շփման ընթացքում փոխըմբռնումից է կախված հարաբերությունների աստիճանը, որոնք ձևակերպվում են մարդկանց միջև վստահություն կամ անվստահություն, համակրանք կամ հակակրանք: Շփման, հաղորդակցման քաղաքավարությունը դա մարդու վարքի քաղաքավարությունն է, որը հետևում է իրեն և նաև ուրշների հետ հարաբերությունների:

Բովանդակային առումով շփումն իր մեջ ամփոփում է՝

1. մտավոր զարգացվածության աստիճանը,
2. աշխարհայացքի կատարելությունը,
3. քաղաքական հասունությունը

Վերոնշյալ տեսական հղումներից մենք կարող ենք տալ զինծառայողների փոխհարաբերությունների քաղաքավարության մշակույթի սահմանումը դա գործնական վարքում, առօրյա շփման քաղաքական, իրավական, բարոյական, գեղագիտական պահանջները իրացնելու, ինչպես նաև զինվորական երդման և կանոնագրքերի պահանջների յուրացման աստիճանն է: Փոխհարաբերությունների քաղաքավարության ձևավորումը իրականում ղեկավարվող դրույթների, պահանջների համապատասխան կատարումով, որոնք ստացել են «սկզբունքներ» անվանումը:

Նրանցից հիմնականներն են՝

1. հումանիզմը,
2. զինվորական պատիվն ու արժանապատվությունը,
3. զինվորական ենթակայությունը,
4. սոցիալական արդարությունը,
5. զինվորական ընկերասիրությունը:

Առանց հումանիզմի մարդու հանդեպ, հարգալից վերաբերմունքի համամարդկային արժեքների պահպանման, զինծառայողների միջև փոխհարաբերություններում քաղաքավարությունն անմտություն է: Ջինվորական պատիվն ու արժանապատվությունը, որպես փոխհարաբերություն մշակույթի, սկզբունքի դիտարկվում է բոլոր նորմատիվ փաստաթղթերում, ինչպես նաև զինվորական բարեվարքության կանոններում: Ջինծառայողների փոխհարաբերություններում միշտ ամրագրված է հայրենքի պաշտպանությանը պատրաստ լինելը ցանկացած դժվարություն հաղթահարելու ունակ լինելը: Ջինծառայողի պատիվը դա ժողովրդին անմնացորդ ծառայելն է ու սեփական պարտքի բարեխիղճ կատարումն է: Ա. Վ. Սուվորովը առանձնացրել է սպայի պատվի հետևյալ կանոնները՝ Սեր դեպի հայրենիքը, կատարողականություն, կարգապահություն և ընկերասիրություն:

Պատմական հիշողության խորքային պատկերացումներում սպան ընկալվում է մարդ, որի համար պատիվը թանկ է կյանքից: Հրամանատարի բարոյագիտությունը և խոսքի մշակույթը: Ժամանակակից ռազմական արվեստի տիրապետման մակարդակն ու որակը էական կախվածության մեջ են նաև զինվորական համակարգում առկա փոխհարաբերությունների մշակույթի աստիճանից:

Փոխհարաբերությունների մշակույթի ձևավորումը բավականին տարողունակ գործընթաց է, ինչը համակարգում առավել հստակեցվելով առանձնահատուկ բովանդակություն և նշանակություն է ստանում: Շփման մշակույթն իր դրսևորման դրական ցուցանիշներով փոխհարաբերությունների ոլորտում հայտնված յուրաքանչյուր սուբյեկտի վարքի կուլտուրան է, որում առարկայացվում են գիտական գիտելիքների սպայի, հրամանատարի, մանկավարժական վարպետությունն ու կարողությունները, մասնագիտական փորձառությունն ու հռետորական արվեստին տիրապետելու ունակությունները, միջանձնային փոխհարաբերությունների, նորմերի, պահանջների գործադրման մակարդակը: Ահա թե ինչու զինծառայողների փոխհարաբերությունների մշակույթի զարգացման կատարելագործման գործընթացը չափազանց կարևորվում է սպայի առավելապես հրամանատարի դերը: Վերջինիս կարևորությունը պայմանավորված է հրամանատարի կանոնակարգված գործունեության բազմաֆունկցիոնալությամբ ու գործընթացի առանձնակի բարդությամբ:

Հրամանատարի դերը զինծառայողների բարոյական հարաբերությունների մշակույթի ձևավորման գործում

Հրամանատարի սոցիալական դերերը հասարակության մեջ և զինվորական համակարգում տեղի և կարգավիճակի հարաբերությունների բազմությանը համապատասխան ֆունկցիաների իրականացման գործընթացների ամբողջությունն է: Զինծառայողների փոխհարաբերությունների համակարգում իր առանձնակի բարդությամբ ու բազմաֆունկցիոնալությամբ առանձնանում է հրամանատարի գործը: Անկախ իր ցանկություններից նա հանդիսանում է մարդկային ճակատագրերի հետաքրքրությունների կիրքերի պահանջումների և ձգտումների հանգուցալուծման կիզակետ: Այսպիսին է հայրենիքի պաշտպանության գործընթացի բնույթը, որտեղ միաձայն ղեկավարումը կանխորոշված է իր իսկ կենսաործունեության էությամբ: Զինծառայողների փոխհարաբերությունների մշակույթի ձևավորման գործընթացում նշանակություն ունի այն, թե հրամանատարը ինչպես է շփվում տարբեր կրթամակարդակներով, հավատքով, տարիքով ու ոչ միատեսակ ժամկետներով զինվորների հետ: Ընդհանուր ժողովների ու խորհրդակցությունների մակարդակով շփումը որպես կանոն ապահովում է միայն տեղեկատվական ազդեցությամբ: Շփման մշակույթը սպայական կոլեկտիվում

Շփման կուլտուրայում կա չգրված կանոն, երբ ինչ-որ շատ նուրբ, շատ փխրուն փափկանկատ բանը դառնում է կոլեկտիվի համախմբման, նրա հոգևոր կայունության ձևավորման և փոխհարաբերությունների բարձր կուլտուրայի հիմքն ու ամենակայուն միջոցը: Այդպիսի հիմք է հանդիսանում հրամանատարի վեհ հոգու

տեր լինելու մարդկանց առավելագույնս մերձենալու, նրանց հոգսերն ու խնդիրները նուրբ կերպով զգալու ունակությունը: Հոգին «մտածող սիրտն» է: Դա զինծառայողի անձում անհատականորեն արտահայտված երբեմն ի վնաս իր շահերին, միայն սրտի կանչով այլոց հոգսերով զգացմունքներով, ուրիշների համար ապրելու մարդկային պահանջն է: Դա ամենից առաջ տառապելու ապրումներն զգալու բարու, ճշմարտության, մարդկային գեղեցկության, վշտի ու ուրախության, դժբախտության և երջանկության խղճի ու ամոթի զգացմունքները խորապես ընկալելու ունակությունն է: Այն մարդկային հոգու այնպիսի կողմերն է արտացոլում որպես անհատի հատկանիշ հանդես եկող անկեղծության կատեգորիա: Այս վերջինով էլ ընկալելի է դառնում «հոգու չափ» հասկացությունը, որի դրսևորման ձևերից են

- Մեծահոգությունը
- Փոքրոգությունը
- Անտարբերությունը
- Անհոգությունը

Այս բոլոր չափորոշիչները արտացոլում են հոգածության, սիրո, առաքինության, այլ մարդկանց օգնելու պատրաստականության տարբեր աստիճաններն ու մակարդակները: Ժամանակակից պայմաններում շարունակաբար աճում է ռազմական գործունեության բարդությունն ու լարվածությունը և առավել հրատապ են դառնում խորը մարդկային սրտագին հարաբերությունների առկայությունը: Դրա ձևավորման գործընթացում առանձնահատուկ դեր ունի հրամանատարի անձը՝ որպես պատասխանատուի «բարոյապես գործող սուբյեկտի»:

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆ

Ամփոփելով հետազոտական աշխատանքը կարելի է հանգել հետևյալ եզրահանգումնորին՝

- Բարոյագիտությունը հասարակական գիտակցության, անձնականի և հասարակականի փոխադարձ կապի գիտակցման ձև է:
- «Զինվորական էթիկա» հասկացությունը բացահայտում է բարոյականության առանձնահատկությունների արտահայտումը զինվորական ոլորտում: Այն պահանջում է որոշակի մարդկային հատկանիշների առկայություն, որոնք անհրաժեշտ են պատերազմի և զինվորական գործունեության ժամանակ: Մարտական բարոյական հատկանիշներն են, անվեհերությունը, առնականությունը, հերոսությունը, զինվորական պատիվը և հպարտությունը, անառարկելիորեն ենթարկվելը :
- Թեմայի ուսումնասիրությունից ելնելով զինվորական բարեվարքության ի հայտ գալու պրակտիկ ոլորտն է սպայի անձնական օրինակը: Սպայի, ուսուցանողի յուրաքանչյուր քայլը և խոսքը պետք է ունենա բարոյագիտական և դաստիարակչական հտևանք: Կոպտությունը, մեծամտությունը ստեղծում է նախադրյալներ ուաքուցանվողների (ենթակայի) կողմից խախտումներ կատարելու համար:
- Զինծառայողների փոխհարաբերությունների մշակույթի էությունը գործունեության ու տեղեկատվության, մտքերի ու զգացմունքների, փորձի ու գիտելիքների փոխանակությանը, զինծառայողի անձի, նրա հոգևոր կայունության, հայրենիքի պաշտպանության պատրաստակամության շահերից ելնելով նյութական և հոգևոր արժեքների յուրացմանը նպատակաուղղված շփումն է:
- Այսպիսով կարող ենք ասել, որ հայ ազգի ապագա զինվորների մարտական ոգին բարձր պահելու համար պետք է դպրոցներում և համալսարաններում անցկացնել ռազմահայրենասիրական միջոցառումներ, պետք է մեծացնել սերը դեպի հայրենիք, հարգանք սպայի հանդեպ :Վերջին պատերազմը ցույց տվեց, որ հայ ազգի որդին առյուծասիրտ է, անվախ է, պետք է կած ժամանակ կանգնեց սպայի և հրամանատարի կողքին: «Ստորաբաժանումն ընտանիք է, զորամասը՝ տուն, բանակն՝ ամրոց» այսպես են դաստիարակվում հայ մարտիկները:
- Բարեվարքությունը ամբողջ աշխարհում բանակի, ոստիկանության, անվտանգության համակարգում, նաև ամբողջ քաղաքացիական ծառայության մեջ շատ կարևոր նորմ է:

Առաջարկություն

Այսպիսով եթե ստեղծվեն այնպիսի պայմաններ, որոնք կնպաստեն սովորողների հայրենասիրական դաստիարակությունն իրականացնող զինղեկների բարոյահոգեբանական և արդյունավետ գործնական պատրաստականության կողմերի ձևավորմանը՝ ակտիվ ուսումնաճանաչողական գործունեության մղող տարբեր խթանների համադրում, ուսումնաճանաչողական գործունեության կազմակերպման տարաբնույթ ձևերի օգտագործում, պարամունքների ժամանակ հուզական մթնոլորտի ստեղծում, մանկավարժական փուլի տարբեր առարկաների փողկապակցության ապահովում:

Բուհերում ստեղծել ռազմահայրենասիրական ակումբներ: Անրապնդել բուհ-բանակ համագործակցությունը, կազմել համատեղ ծրագրեր:

ՕԳՏԱԳՈՐԾՎԱԾ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ

1. Ա. Այվազյան «Ռազմավարության և անվտանգության հարցեր» Երևան 2007թ.:
2. Ա. Սարգսյան, Փիլիսոփայության դասընթաց, Եր., 2010թ.:
3. Ա. Ծառուկյան, «Բարև, ինչպես եք, լավ եք. ..», Երևան, 2007թ.:
4. Բարեվարքության ամրապնդումը և կոռուպցիայի նվազեցումը պաշտպանության ոլորտում, լավագույն փորձի օրինակների ժողովածու, ԵԱՀԿ, ք. Երևան 2010թ.:
5. Դ. Ջամալյան «Ռազմական հոգեբանության հիմունքերը» և II մաս, Երևան 2008թ.:
6. Յ. Պետրոսյան «Ռազմական մանկավարժություն և հոգեբանություն», դասախոսություն- ների համառոտագիր, Երևան 2015թ.:
7. Յու Ամիրջանյան «Բարոյագիտական գրույցներ» Երևան 1988թ.:
8. ՀՀ ՊՆ ձեռնարկը «Գաղափարադաստիարակչական և հասարակական- պետական պատարաստություն» Երևան 2010թ.:
9. ՀՀ ԶՈՒ ներքին ծառայության կանոնագիրք:
10. <https://www.arlis.am/documentview.aspx?docID=120807>
11. <https://www.irtek.am/views/act.aspx?aid=150577>
12. <https://www.1in.am/2607500.html>
13. <http://ysu.am/files/NEW%20%D4%B6%D5%AB%D5%B6%D5%BE%D5%B8%D6%80%D5%A1%D5%AF%D5%A1%D5%B6%20%D5%A1%D5%BC%D5%A1%D5%BB%D5%B6%D5%B8%D6%80%D5%A4%D5%B8%D6%82%D5%A9%D5%B5%D5%B8%D6%82%D5%B6.pdf>